



Fàbrica Vella / Fàbrica dels Alzina

Súria

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Av. Cardener s/n
Emplaçament Prop de la llera del Cardener

Coordenades:

Latitud: 41.836958642974
Longitud: 1.7480946275903
UTM Est (X): 396055
UTM Nord (Y): 4632432

Classificació

Número de fitxa 08274 - 9
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Contemporani
Segle XVIII-XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Presenta cert estat de deteriorament.
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIL
Observacions protecció: BCIL 5233-I. Aprovació definitiva comissió urbanisme 21/01/2003
Número inventari IPA 35341
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: Ref. cad.: 008A00103
Autoria de la fitxa ARQUEOCIÈNCIA- J.M. Huélamo

Data de registre de la fitxa: ds., 27/11/1999 - 01:00
Autoria de la darrera revisió: Marta Lloret Blackburn-Antequem, S.L.
Data de la darrera revisió: dc., 08/09/0021 - 13:00

Descripció

Conjunt arquitectònic que consta, en la seva part històrica, de dos cossos edificats. El primer està format per un bloc principal en forma de L, en el que s'endevinen dues fases constructives principals. La més antiga presenta la data de 1853, feta, tal vegada, sobre elements anteriors, ja que la porta d'accés (amb la data 1853) situada al SE, sembla reformar una obertura preexistent, per la posició de l'arc de descàrrega (cal tenir present que la companyia tèxtil Muncunill es formalitza amb data 30 de novembre de 1853). L'edifici d'aquesta fase té forma de rectangle allargat en sentit NE-SO. Presenta quatre plantes, la darrera de les quals ha estat remuntada amb totxo dins del segle XX. La segona fase, consisteix en un afegitó a la primera, adossant-se al costat SE de l'edifici anterior. Té forma rectangular, en sentit NO-SE, amb quatre plantes de característiques similars a les de l'altre cos. La seva construcció caldria relacionar-la, probablement, amb la petició d'un préstec per a continuar les obres que fa la societat Muncunill el 1854. Com a elements destacats d'aquestes construccions, es poden incloure dues capelletes en nínxols a la paret, una de les quals està parcialment tapiada per l'afegit del segon cos. A la façana NO, al cos antic, i a la alçada del tercer pis, s'observa una tronera del segle XIX, que defensa la baixada al riu. Les parets són de maçoneria, destacant com a element singular de construcció, a la façana SE, un aparell constructiu consistent en una pseudo-pilastra formada per un línia vertical de grans carreus a llarg i través. Els obertures de portes secundàries, finestres i balcons són adintellats, amb arcs de descarrega de totxo, excepte un parell de dobles arcades superposades a la segona i tercera planta de la façana SE de la part edificada més moderna, que es recolzen sobre un pilar central de totxo i dovelles del mateix material. Les portes principals, són de pedra escairada amb arc escarser adovellat, essent també interessant la fusteria de la porta principal, així com la "molla", que és un element reaprofitat d'un teler antic. Tret d'aquest no s'han trobat altres objectes de caràcter industrial a l'edifici, excepte un antic eix vertical de ferro amb pales del mateix material i, de data més moderna, un generador de la "Société Alsacienne de Constructions Mecaniques Belfort". També resulta interessant l'escala amb barana de ferro que dona accés a les vivendes. Dues plaques metàl·liques situades a la façana SE indiquen el nivell assolit per les riuades del 1907 i del 1982. El segon cos edificat es troba, exempt, darrera del cos descrit anteriorment i a un nivell inferior de la bassa (l'origen de la qual s'ha de remuntar a inicis del segle XVIII) i una derivació del canal que surt d'aquella. Té planta aproximadament quadrangular, es troba parcialment ensorrat i enterrat. Presenta dos cossos allargats comunicats per una porta i coberts amb volta amb lucernaris El terra presenta llocs de les diverses inundacions que ha patit i les parets presenten aparell de maçoneria. Recorda la zona humida d'un molí paperer, encara que no hi ha restes de cap element que confirmi aquesta impressió. Resulta també d'interès d'aquest conjunt, las canals o peixeres, així com la bassa.

Observacions:

El molí paperer dels Alzina s'inclou dins el que s'ha vingut anomenant pels estudiosos de la indústria paperera catalana com a "grup del Cardener" (MADURELL, 1972). L'actual propietari conserva uns plànols de finals del segle XIX en que entre altres coses, s'observa com es va enfonsar el canal. El 1871 hi ha un projecte de reforma del canal de sortida de la fàbrica per guanyar un metre d'alçada. El 1877 hi ha el plànol per a l'establiment d'una turbina a la fàbrica, així mateix d'aquest any és una carta a l'enginyer Victoriano Felix on es diu que les obres de prolongació del canal es van fer l'any anterior i s'havien acabat aquell mateix, ja que havien estat interrompudes per les crescudes del riu. Del mateix, 1877 és un cens on apareix com a caseriu de la "fàbrica del Alzina" amb dues edificacions de tres i

mes pisos, totes habitades. En la dècada de 1890 es va demanar pressupost per augmentar la potència de la turbina. Durant l'aiguat de 1907 es va inundar la zona de màquines i totes les naus arrossegant la palanca que la unia amb el poble. Els seus treballadors van haver de sopar i dormir a Salipota i, per tornar a casa seva van haver d'anar a Manresa a creuar el riu. (REGUANT, 1997). En aquell any, la resclosa era de fusta. El 1908 es van aixecar plànols del canal, comportes i turbines, així com un projecte de construcció d'una presa i comportes a diferent lloc de les antigues, destruïdes per les riuades de l'any anterior, amb un pressupost de 19.425 pessetes, , més la palanca que costava 6.865 pessetes per fer les quals va haver de pagar un 1% del valor en impostos. El 1911 va morir Ignasi Abadal, constituint-se la societat "Fills d'Ignasi Abadal", explotant les fàbriques nova i vella (REGUANT, 1997). El 14 d'abril de 1914 l'advocat Andreu Subirachs cobra 60 pta de Manuel Muncunill per l'expedient d'inscripció d'aprofitament d'aigües. L'any 1917, Manuel Muncunill figura com a segon gran contribuent, per bens immobles, amb la "Fàbrica Vella" (REGUANT, 1997). L'any 1919 un altre aiguat es va tornar a endur la palanca (REGUANT, 1997). El 1920 els fills d'Ignasi Abadal lloguen a Manuel Moncunill la presa, el canal i les turbines d'aquesta fàbrica. i tres mesos més tard els mateixos Abadal venen tots els seus bens a Súrria a Eduard Bertrand (REGUANT, 1997). El gener del 1925, un incendi destruï aquesta indústria que ja no es va tornar a engegar, deixant el Montepio de celebrar la festa de Sant Sebastià d'aquell any (REGUANT, 1988). El 1926 Manuel Muncunill paga a Jaume Castell, de la Maquinària Industrial, per les funcions de mitjancer entre Muncunill i Bertrand en el contracte d'arrendament de la fàbrica abans i després de l'incendi. El 27 de gener de 1939 van entrar les tropes "nacionals" al poble. Els republicans, en marxar, van ensorrar tots els ponts dels voltants de Súrria, entre ells la palanca. El 1940 hi ha un rebut d'amortització de la turbina pagat per Bertrand a Muncunill. El pont es va refer el 1942 i es va inaugurar per la festa de Sant Sebastià de l'any 1943 (REGUANT, 1997).. El 1945 encara continuava l'arrendament de Muncunill a Bertrand. El 1949 Muncunill va demanar permís d'importació d'una turbina danesa de 252 HP i 10.000 kg, amb un preu d'1.100.000.- pta. El 1954 hi ha una carta d'Industrias Perfeccionadas SA a Muncunill comunicant que el nou contracte d'arrendament es retrasarà per l'aplicació d'una nova càrrega fiscal. El 1962 hi ha un plànol on la fàbrica figura amb el nom de "Fábrica Cremada". Amb la gran riuada de 1982, va desaparèixer la palanca de la fàbrica (REGUANT, 1988). El 1983 el seu canal torna a portar aigua per a fer energia elèctrica (REGUANT, 1997).

Història

Va ser la primera indústria de Súrria. La documentació de que es disposa mostra que en aquest lloc va haver-hi un molí fariner (inicis segle XVIII), un molí paperer (mitjan segle XVIII), una fàbrica tèxtil (mitjan segle XIX) i un generador elèctric (segle XX). Com a centre paperer inscriu la vila de Súrria, dins del grup productor situat més a l'interior de Catalunya. Segons Valls (VALLS I SUBIRÀ, 1970), essent la ciutat de Manresa el seu principal mercat i pas obligat del paper que venia de les seves fàbriques i també de les de Cardona, el sobrant del qual es venia a Barcelona al costat del de Capellades. Es difícil de determinar el moment en que comença a fabricar-se paper a Súrria. L'únic document que s'ha trobat ens parla d'un molí paperer anterior a l'any 1748, fet aquest que es veu confirmat per les filigranes trobades i datades cronològicament abans d'aquest any, sense poder fer-se una precisió de la seva cronologia. De l'any 1768 data la segona constància documental de l'existència d'aquest molí paperer propietat de la família Alzina (la més rica de la parròquia, segons el llibre d'òbits de finals del segle XVII, REGUANT, 1988). El cert es que el paper que van fabricar els Alzina, pare i fill durant aquesta època, es troba abundantment a totes les biblioteques de Catalunya. Es pot assegurar que aquests paperers es van dedicar amb afany a fabricar sempre paper d'extrema qualitat per a ser imprès. Trobem la primera filigrana coneguda com a provinent d'aquest molí, l'any 1743, a l'arxiu Municipal de Manresa (Acuerdos, 1737-1743). El moliner, Jaume Alsina o Alzina procura destacar, en les datades els anys 1755, 1757, 1759, 1767, 1768 i 1770, el nom de la localitat, quan a les seves filigranes escriu: Alzina de Súrria. L'any 1773 Guarro va fabricar paper al molí de

l'Alzina (VINYES et al., 1998). Valls, assegura que abans de finalitzar el segle XVIII acaba la fabricació de paper a Súria (VALLS I SUBIRÀ, 1970) però com es veurà més endavant si que n'hi ha. En el cens o estat general de les fàbriques de paper a Catalunya de l'any 1775, figuren dues fàbriques de paper en actiu a Súria, la de Joan Alzina i la de la casa Regon, les dues amb la mateixa producció de paper: 1.500 raïmes (MADURELL, 1972, I, 64). D'altra banda, el mateix any 1842, Joan Alzina va llogar el molí paperer a Víctor Faura d'Artés per un període de 15 anys, amb l'obligació de realitzar-hi diverses obres en un termini de sis mesos. En una relació de fàbriques de 1845 es declara que només hi havia el "molí paperer de l'Alzina, el qual s'havia fundat el 1814, el qual feia 180 bales anuals (REGUANT, 1988) La data de fundació no pot ser certa, ja que hi ha notícia des de mitjan segle XVIII, com a mínim. Aquest molí es va transformar en la primera fàbrica tèxtil de Súria. El 1850, Cristòfol Muncunill, net i hereu de Joan Alzina, envia uns perits a fi que reconeixin si s'havien fet les obres acordades i, com que no s'havien portat a terme, s'inicia seguidament un plet que s'acabarà el 29 de febrer de 1856 amb el retorn del molí als propietaris (REGUANT, 1988). El 1854 es demanava un préstec de 3.000 lliures per a poder continuar amb la construcció a Cruells i Batlles pagant l'interès del 5%. El 1856, els Alzina-Muncunill han de clarificar problemes de legítimes entre els germans i finalment, sabem que el 1858 sembla que es va retirar de la companyia Josep Llauger, soci, però el 1861 ja hi torna a ser. El 1862 a la "Guia Fabril e Industrial" consta com a única fàbrica tèxtil local amb 9 cardes i 2.400 fusos mecànics.

Bibliografia

CASTELLANO, A.; MASSANA, I.; REGUANT, J. (1983) Súria. Km. 0, Súria.

COTS I PORTÍ, M. Teresa; OBRADORS I PUIGDELLÍVOL, Rosa M.; PINZOLAS I GERMAN, Eduard (1991) El poble vell de Súria. Guia didàctica. Manresa: Ajuntament de Súria.

MADURELL I MARIMON, Josep Maria (1967) "Els molins paperers a Catalunya: notes per a la seva localització". Separata de: Homenatge a Jaume Vicens i Vives, vol. II. Barcelona. Pp.: 347-361.

MADURELL I MARIMON, Josep Maria (1972) El paper a les terres catalanes: contribució a la seva història. Barcelona. Fundació Salvador Vives Casajoana. 2 v.

REGUANT i AGUT, Josep (1982) "La vila de Súria els anys 1871-1873", Miscel·lània d'Estudis Bagençs. Núm. 2, pp. 135-142, Manresa, Centre d'Estudis del Bages.

REGUANT i AGUT, Josep (1988) "Súria", Història de les comarques de Catalunya. Bages". Volum II, pp. 475-502, Manresa, Edicions Parcir, Edicions selectes.

REGUANT i AGUT, Josep (1997) Súria. Història en imatges 1894-1975. Col·lecció "Fotografia històrica", núm. 4. Manresa: Angle Editorial, Centre d'Estudis del Bages.

VALLS I SUBIRÀ, Oriol (1970) Paper and watermarks in Catalonia = El Papel y sus filigranas en Catalunya. Amsterdam: The Paper Publications Society. 2 v.

VALLS I SUBIRÀ, Oriol (1970) Paper and watermarks in Catalonia = El Papel y sus filigranas en Catalunya. Amsterdam. The Paper Publications Society. 2 v.

VINYES I VILÀ, J.M. et alii (1998) Guarro Casas. 300 anys d'història 1698-1998, Barcelona.



